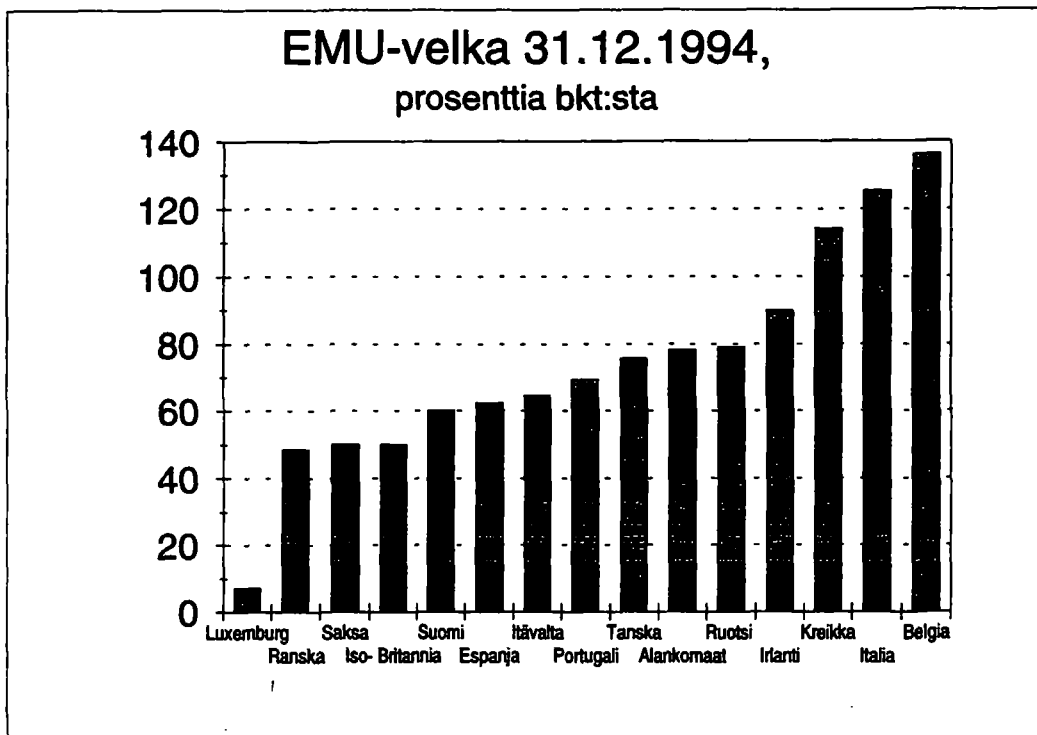

Julkisyhteisöjen alijäämä ja bruttovelka EMU-kriteerien mukaisina

1.9. 1995

Tilastokeskus on toista kertaa koornut EU:n komissiolle tilastotiedot, joita käytetään arvioitaessa jäsenmaiden julkisen talouden kuntoa sekä maiden kelpoisuutta talous- ja rahaliiton III-vaiheeseen. Tässä julkaisussa esitetään tilastotietojen ohella lukujen laadintaperiaatteita sekä valtiontalouden ylijäämän, nettoluotonannon ja velan muutoksen keskinäiset yhteydet pääpiirteissään.

Valtiovarainministeriö laatii raporttiin sisältyvät ennusteet kuluvaista vuodesta.

Taustaa

Vuoden 1992 alussa allekirjoitetun Maastrichtin sopimuksen mukaisesti EU:n jäsenmaat pyrkivät välttämään liiallisia julkisyhteisöjen alijäämiä. Sopimuksen liitteessä on määritelty referenssiarvot julkisyhteisöjen suunnitelluille ja todellisille budjettialijäämille (3 %) ja julkiselle velalle (60 %) suhteessa bkt:hen, sekä näiden käsitteiden sisältö. Tietojen toimittamisvelvollisuus alkoi, kun Euroopan raha- ja talousliitto EMU siirtyi toiseen vaiheeseen vuoden 1994 alussa. Maakohtaiset raportit tuotetaan EU:n komissiolle kahdesti vuodessa, 1.3. ja 1.9. mennessä. Raporttien ja muiden tietojen avulla komissio arvioi jäsenmaiden julkisen talouden kuntoa. Lopuksi EU:n neuvosto arvioi tilanteen ja antaa tarvittaessa ohjeita julkisen talouden kuntoonsaattamiseksi.

Komissiolle toimitettavassa raportissa kuvataan kunkin jäsenmaan valtion budjetin ali- / ylijäämä-käsitteen ja kansantalouden tilinpidon mukaisen

nettoluotonannon yhteys. Edelleen raportissa esitetään koko julkisyhteisöt-sektorin nettoluotonannon ja bruttovelan muutoksen väliset linkit ja velkakanta. Budjettialijäämä kuvataan kussakin maassa noudatettavan käytännön mukaisena kun taas nettoluotonannon sisällön on oltava ESA:n¹ mukainen ja siten periaatteessa yhtenäinen kaikissa jäsenmaissa.

EMU-kriteerinä käytettävä velkakäsite on itsenäinen sovellus ESA:n periaatteista eikä samaa velkakäsitettä sovelleta muualla. Institutionaalista olosuhteista johtuen tietosisällöt poikkeavat maittain. Raportoinnissa syntyvät tiedot ovat kuitenkin vertailukelpoisimpia julkisen talouden tilan kuvaajia. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että laadintaperiaatteet, luokitukset ja muu sisältö sekä aikataulut lukujen tuottamiselle on määritelty EU:n laissa (EC-asetus 3605/93).

Seuraavassa kuvataan tietojen sisältö ja tilaston laadinnan pääperiaatteet Suomen osalta.

Julkisyhteisöt -sektori

ESA:n mukaiseen julkiseen sektoriin eli julkisyhteisöihin kuuluvat valtionhallinto, osavaltiohallinto, paikallishallinto sekä sosiaaliturvarahastot. Suomessa julkisyhteisöihin luetaan valtio, kunnat ja kuntayhtymät, Ahvenanmaan maakuntahallinto sekä sosiaaliturvarahastot. Sekä nettoluotonantoa että velkaa tilastoitaessa sektorikäsite on sama.

Suomessa valtiosektori koostuu valtion budjettitaloudesta (ilman liikelaitoksia) ja budjetin ulkopuolisista rahastoista. Valtiota kuvaavissa kansan-

talouden tilinpidon luvuissa ovat siis aina mukana myös rahastotalouden vastaavat erät.

Sosiaaliturvarahastoihin luetaan Suomessa julkisen vallan säätämää sosiaaliturvaa hoitavat yksiköt. Näitä ovat perusturvaa toteuttavat yksiköt kuten Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat sekä lakisääteistä tai siihen rinnastettavaa vapaaehtoista työeläkevakuutusta hoitavat yhtiöt, eläkesäätiöt, eläkekassat sekä julkiset laitokset (esim. Kuntien eläkevakuutus).

¹ European System of Integrated Economic Accounts, 1978, EU:n jäsenmaissa noudatettava taloustilastojen laadintaa ohjaava manuaali, johon alijäämän ja velan tilastointi pääosin perustuu.

Budjettialijäämä ja nettoluotonanto

Komission kanssa tehdyn sopimuksen mukaan budjettialijäämällä tarkoitetaan Suomessa valtiontalouden kassalaskelman mukaista nettoraahoitustarvetta¹. Käsite kattaa sekä budjettitalouden että rahastot. Se lasketaan kaikkien tulojen ja menojen erotuksena ennen lainanottoa ja kuoletuksia.

Nettorahoitustarpeesta päästään kansantalouden tilinpidon mukaiseen nettoluotonantoon useiden korjauserien kautta. Nettoluotonantoon eivät saa vaikuttaa tilinpidon rahoitustaloustoimia (saatavien ja velkojen muutoksia) edustavat erät kuten lainananto, saadut lainojen takaisinmaksut tai muut finanssisijoitukset. Esim. viime vuosien lainamuotoinen pankkituki tai valtion pääomasijoitukset pankkeihin eivät kirjaudu tilinpidossa menoksi,

mikä pienentää tilinpidon mukaista alijäämää eli nettoluotonantoa valtiontalouden nettoraahoitustarpeeseen verrattuna.

Satunnaisempia oikaisueriä ovat valtion velanottoon liittyvät arvostuserät (emissiotappiot ja ns. pääomanalennukset) tai esim. verotuksen viivästy- misestä aiheutuneet verotulojen oikaisut. Sektori- rajauksesta johtuen mahdolliset yrityssektoriin luettavien liikelaitosten tulot ja menot nettoutetaan laskelmista (tosin valtion liikelaitoksista enää murto-osa kuuluu budjettitalouteen). Valtionavut kun- nille kirjataan kuntasektorin tietojen perusteella, mistä aiheutuu kirjauseroa budjetin lukuihin näh- den. Eroa kassalaskelmaan aiheutuu myös tilinpi- don käyttämästä suoriteperusteesta johtuen.

TAULUKKO 1.

Valtion nettoluotonannon laskeminen valtiontalouden nettoraahoitustarpeesta (budjettitalous + rahastot yhteensä)

	1993	1994**
A. Valtiontalouden nettoraahoitustarve	-61 028	-64 857
B.1. miinus nettolainananto	-3 343	-989
B.2. miinus osakkeiden ja osuuksien nettohankinta	-8 469	-8 083
B.3. plus siirtosaamiset ja -velat (esim. veronpalautuskorjaus)	-2 910	0
B.4. miinus muut oikaisuerät, netto (arvostuserät, liikelaitosten nettoutus, kuntien kirjauserot)	1 354	271
B.5. miinus kassa- ja suoritekirjausten erot (+ muut aineistoista johtuvat erot)	738	902
C. = valtiontalouden oikaisuerät yhteensä	6 810	7 899
D. = A+C = valtion nettoluotonanto	-54 218	-56 958

¹ Valtion nettoraahoitustarvelaskelmia julkaistaan mm. Valtiovarainministeriön Kansantalouden kehitysarvio -julkaisussa sekä Tilastokeskuksen Tilastokatsauksia -julkaisussa.

Julkisyhteisöjen nettoluotonanto ja velan muutos

Julkisyhteisöjen EMU-velkaan (sulautettuun bruttovelkaan) vaikuttaa nettoluotonannon ohella moni tekijä. Taulukossa 2. niistä on kuvattu viime vuosien tärkeimmät:

Annettujen lainojen kanta pieneni (B.1.) molempina vuosina lähinnä siksi, että työeläkevarojen takaisinlainaus oli vaimeaa ja kuntien lainananto pysyi lähes ennallaan. Valtion lainananto kuitenkin kasvoi.

TAULUKKO 2.

EMU-velan muutokseen vaikuttavat tekijät vuosina 1993 ja 1994 ja kannat v. 1994, mrd mk

	1993	1994**	kanta 1994**
A. Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-38,7	-29,6	
B.1. Lainananto, netto (plus-merkki= lainananto on nettomääräisesti pienentynyt) / lainakanta	2,6	8,7	197
B.2. Osakkeiden hankinta / osakesaamiset	-9,4	-11,9	102
B.3. Muiden rahoitusvarojen nettolisäys / muut rahoitusvarat yhteensä	-42,1	-29,1	148
B.4. Sisäisten velkojen lisäys / sisäisten velkojen kanta	15,2	18,3	68
B.5. Valuuttakurssivaikutus	-5,6	18,8	
B.6. Muut tekijät	-0,3	-2,5	
C. Velan muutos (miinus-merkki kuvaa velan kasvua)	-78,3	-27,3	

Taulukosta voidaan havaita, että julkisyhteisöjen rahoitusvarojen lisäys¹ (B.1. + B.2. + B.3.) oli molempina vuosina tärkeämpi velan kasvua selittävä tekijä kuin kansantalouden tilinpidon mukaiseen nettoluotonantoon (A.) kirjattu tulojen ja menojen erotus.

Merkittävimpiä julkisyhteisöjen rahoitussaamisia lisääviä taloustoimia olivat vuosina 1993 ja -94 mm. valtion pankkitusisijoitukset, valtion sijoitukset lyhytaikaisiin arvopapereihin sekä työeläkevarojen sijoittaminen lyhytaikaisiin arvopapereihin ja joukkovelkakirjoihin.

Osakkeiden hankintaan (B.2.) julkisyhteisöt käyttivät vuonna 1993 9,4 mrd mk ja seuraavana vuonna vielä enemmän, 11,9 mrd mk. Rahoituslaitosten osakepääoman korotuksiin sijoitettu pankkituki oli molempina vuosina merkittävää. Valtion sijoitukset kattoivatkin molempina vuosina 2/3-osaa julkisyhteisöjen osakesijoituksista.

Muiden rahoitusvarojen² nettolisäykseen (B.3.) vaikutti vuonna 1993 erityisesti lyhytaikaisten sijoitusten kasvu 28 mrd markalla. Valtion sijoituksia lyhytaikaisiin arvopapereihin tästä oli yli puolet. Työeläkelaitosten hallussa olevien valtion joukkovelkakirjojen nimellisarvo kasvoi vuonna 1993 11 mrd ja seuraavana vuonna peräti 18 mrd markalla.

¹ Sektoreittaisia rahoitusvarojen ja velkojen muutoksia kuvataan rahoitustilinpidossa. Vuoden 1993 tiedot esitetään julkaisussa Rahoitustilinpito 1993 (ilmestyy syyskuussa 1995) sekä kansantalouden tilinpidon aikasarjajulkaisuissa.

Taulukossa 2. negatiivisen etumerkin omaavat erät vaikuttavat velkaa lisäävästi. Siten rahoitussuamisten lisäys kuvautuu tässä miinusmerkkisenä.

² Muihin rahoitusvaroihin luetaan tässä käteisraha, talletukset, sijoitukset lyhytaikaisiin arvopapereihin ja joukkovelkakirjalainoihin.

Sisäisten velkojen sulautus

Valtion, kuntien ja sosiaaliturvarahastojen yhteenlasketusta velasta vuonna 1994 (394 mrd mk)¹ julkisen sektorin sisäistä velkaa oli 68 mrd mk. EMU-velkaan ei tätä sisäistä velkaa lueta mukaan vaan kuvauksen kohteena on vain ja ainoastaan koko yhteenlaskettu julkinen velka kansantalouden muille sektoreille ja ulkomaille.

Lainanotto julkisen sektorin sisältä on molempina tarkasteluvuosina merkittävästi lieventänyt EMU-velan kasvua (taulukko 2, B.4.). Merkittävin julkisen sektorin sisäinen luotottaja on luonnollisesti ollut työeläkelaitokset -sektori, jonka varoja on lainattu muulle julkiselle sektorille vuoden 1994 lopun ennakkotietojen mukaan 45 mrd mk. Suurin osa luotonannosta on tel-laitosten hallussa olevia valtion joukkovelkakirjoja, lähes 33 mrd mk.

Valuuttakurssivaikutus

Julkisyhteisöistä valuuttamääräistä velkaa on lähinnä valtiolla. Valtion valuuttamääräisen velan osuus koko emu-velasta on lähes 60 %. Suomen markan heikentyminen kasvatti EMU-velkaa vuonna 1993 melkein kuusi mrd markkaa, kun taas markan vahvistuminen pienensi velkaa viime vuonna lähes 19 mrd markalla.

Muut velkaan vaikuttavat tekijät

Velanottoa lisääviä tai vähentäviä tekijöitä voivat myös olla mm. siirtosaamisten ja -velkojen muutokset, kauppaluotot, joukkovelkakirjojen emissiovoivot tai -tappiot ja luottotappiot.

Velkakanta vaateittain

EMU-velkaan luetaan julkisyhteisöjen muilta sektoreilta ja ulkomailta saamat velkakirjalainat, joukkovelkakirjalainat, lyhytaikaiset arvopaperit (valtion velkasitoumukset, kuntatodistukset, sijoitustodistukset, yritystodistukset), muut lyhytaikaiset lainat (käytetty shekitililuotto, vekselit) sekä valtion metallirahavastuu. Siirtovelkoja ja kauppaluot-

tovelkoja ei lueta mukaan lähinnä sen takia, että niiden arvioiminen on monessa jäsenmaassa hankalaa ja sen seurauksena velkatietojen vertailukelpoisuus saattaisi heiketä. Velan vaateittainen jakauma on EU:n jäsenmaissa hyvin samankaltainen - joukkovelkakirjoilla on hankittu pääosa velasta.

TAULUKKO 3.

Suomen EMU-velka vaateittain, mmk

	1991	1992	1993	1994**
Käteisraha	1 372	1 447	1 788	1 806
Lyhytaikaiset arvopaperit	5 927	15 734	24 733	30 667
Joukkovelkakirjalainat	75 761	148 422	217 527	238 457
Muut lyhytaikaiset lainat	176	109	35	30
Muut keskipitkä- ja pitkäaikaiset lainat	29 899	32 360	32 317	32 760
Velka yhteensä	113 135	198 072	276 400	303 720
Velka, prosenttia bkt:sta	23,0	41,5	57,3	59,8

¹ Tilastokeskuksessa laadittavaan rahoitustaseeseen (Rahoitusmarkkinatilasto) luetaan velkaan mukaan myös mm. kuntien valtion varoista välittämät luotot ja kauppaluotot sekä siirtovelat. Tilaston laadinta perustuu kansainväliseen taloustilastojen laadintaa ohjaavaan manuaaliin, SNA:han.

Velan arvottaminen

EMU-velkaan luettavat erät tulee arvottaa nimellisarvoon. Markkinahintaan arvottamista ei pidetä

hyvänä ratkaisuna, koska realisoitumattomat halussapitovoitot tai -tappiot voisivat vaikuttaa velkantaan voimakkaasti lyhyelläkin aikavälillä markkinakorkojen muuttuessa.

TAULUKKO 4.

EMU-velka 31.12., prosenttia bkt:sta

	1990	1991	1992	1993*	1994**
Suomi	14,5	23,0	41,5	57,3	59,8
Ruotsi	44,9	53,0	67,1	76,2	79,1
Itävalta	58,4	58,7	58,4	62,8	64,5
Luxemburg	5,4	4,9	5,7	6,9	7,2
Ranska	35,4	35,8	39,6	45,8	48,5
Saksa	43,8	41,5	44,1	48,2	50,1
Iso-Britannia	..	35,7	41,9	48,3	50,1
Espanja	45,1	45,8	48,3	59,9	62,3
Portugali	68,6	69,3	61,7	66,6	69,2
Hollanti	78,8	78,9	79,9	81,4	78,1
Tanska	59,6	64,6	69,0	80,3	75,6
Irlanti	96,8	96,9	94,2	97,0	89,8
Kreikka	82,6	86,1	92,3	115,2	114,1
Italia	97,9	101,3	108,4	119,4	125,4
Belgia	130,8	130,1	131,1	137,2	136,1
Painottamaton keskiarvo (12 "vanhaa" jäsenmaata)	..	65,9	68,0	75,5	75,5
Painottamaton keskiarvo (kaikki jäsenmaat)	..	61,7	65,5	73,5	74,0

LÄHTEET:

Suomi: raportti 31.8.1995 komissiolle; muut maat: EU:n komissio.

TAULUKKO 5.

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä eli kansantalouden tilinpidon mukainen nettoluotonanto, prosenttia bkt:sta

	1990	1991	1992	1993*	1994**
Suomi	5,4	-1,5	-5,9	-8,0	-5,8
Ruotsi	4,2	-1,1	-7,5	-13,4	-10,4
Itävalta	-2,2	-2,4	-2,0	-4,1	-4,0
Luxemburg	5,8	2,3	0,8	2,1	2,3
Ranska	-1,6	-2,2	-4,0	-6,1	-6,0
Saksa	-2,1	-3,3	-2,9	-3,3	-2,5
Iso-Britannia	-1,2	-2,6	-6,1	-7,9	-6,5
Espanja	-4,1	-4,9	-4,2	-7,5	-6,6
Portugali	-5,5	-6,5	-3,3	-7,1	-5,7
Hollanti	-5,0	-2,8	-3,8	-3,2	-3,0
Tanska	-1,5	-2,1	-2,9	-4,5	-3,9
Irlanti	-2,2	-2,1	-2,2	-2,3	-2,2
Kreikka	-14,0	-11,5	-12,3	-13,2	-12,5
Italia	-10,9	-10,2	-9,5	-9,6	-9,0
Belgia	-5,4	-6,5	-6,6	-6,6	-5,3
Painottamaton keskiarvo (12 "vanhaa" jäsenmaata)	-4,0	-4,4	-4,8	-5,8	-5,1
Painottamaton keskiarvo (kaikki jäsenmaat)	-2,7	-3,8	-4,8	-6,3	-5,4

LÄHTEET:

Suomi: tarkistetut kansantalouden tilinpidon tiedot 8/95; muut maat: OECD Economic Outlook, June 1995.

SVT Suomen Virallinen Tilasto
Finlands Officiella Statistik
Official Statistics of Finland

Julkinen talous 1995:7
Offentlig ekonomi
Public Economy

Tiedustelut – Förfrågningar – Inquiries:

Risto Suomela
Paula Koistinen-Jokiniemi
(90) 17 341

**Nettoluotonanto EU-maissa v. 1994,
prosenttia bkt:sta**

